

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพจิต: กรณีศึกษาพนักงานและลูกจ้าง
ของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

**Factors Influencing Mental Health: A Case Study of Officers and Employees
of Mueang Kanchanaburi Municipality**

คำนำ

จากการเปลี่ยนแปลงของโลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งเป็นยุคที่มีการแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของคนในสังคม สังคมโลกในปัจจุบัน ปัญหาสุขภาพมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากรายงานขององค์การอนามัยโลก ปี ค.ศ. 2005 กล่าวว่า ความผิดปกติทางจิตพบได้อย่างแพร่หลายทั่วโลก มีประชากรประมาณ 1,500 ล้านคน ทั่วโลกมีความผิดปกติทางจิต และประสาทในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง (World Health Organization, 2001)

สำหรับประเทศไทยสภาพสังคมปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สภาพเศรษฐกิจตกต่ำ เงินเฟ้อ มีความผันผวนทางการเมือง มีการแข่งขันต่อผู้ค้ำจุนเพื่อความอยู่รอด มีปัญหาการว่างงาน ความยากจน ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาสังคมส่งผลกระทบต่อจิตใจของประชาชน โดยเฉพาะความเครียดจะเห็นได้จากรายงานของกรมสุขภาพจิต สถิติของอัตราป่วยจากการแปรปรวนทางจิตและพฤติกรรมเพิ่มขึ้นจาก 2887.30 ต่อแสนประชากร ในปี พ.ศ. 2545 เป็น 2887.30 ต่อแสนประชากร ในปี พ.ศ. 2546 และเป็น 2236.12 ต่อแสนประชากร ในปี พ.ศ. 2547 ตามลำดับ (ศูนย์สารสนเทศ กองแผนงาน กรมสุขภาพจิต, 2547)

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีการเจริญเติบโตตามกระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีการแข่งขันในด้านเศรษฐกิจทั้งการเกษตร การท่องเที่ยว และมณี ฯลฯ จากรายงานของกรมสุขภาพจิต สถิติอัตราป่วยจากการแปรปรวนทางจิตและพฤติกรรมจังหวัดกาญจนบุรี เป็น 2135.72 ต่อแสนประชากร (ศูนย์สารสนเทศ กองแผนงาน กรมสุขภาพจิต, 2547)

เทศบาลเมืองกาญจนบุรีเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับประชาชน การบริหารงานของ เทศบาลเมืองกาญจนบุรีประกอบด้วย 8 ส่วนราชการ คือสำนักปลัดเทศบาล กองคลัง กองการศึกษา สำนักการช่าง กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองวิชาการและแผนงาน กองสวัสดิการสังคม หน่วยงานตรวจสอบภายในมีพันธกิจคือทำให้จังหวัดกาญจนบุรีเป็นเมืองน่าอยู่ และวิสัยทัศน์ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งผลิตสินค้าเกษตรและเกษตรอุตสาหกรรม ประชูดการผู้ชายแดนตะวันตก ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีการพัฒนาการที่ยั่งยืน มีภารกิจ อำนาจหน้าที่ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการ ศาสนา ศิลปกรรม อาชีพ ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ โดยมียุทธศาสตร์จังหวัดกาญจนบุรี

- 1) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) การพัฒนาประสิทธิภาพระบบการผลิตสินค้าเกษตร และเกษตร อุตสาหกรรมที่ปลอดภัย
- 3) พัฒนาศักยภาพด้านการลงทุนด้านการค้าชายแดน
- 4) การพัฒนาคุณภาพ ชีวิต สังคมฐานความรู้ และ สิ่งแวดล้อมให้เป็นเมืองน่าอยู่ (กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลเมือง กาญจนบุรี, 2548)

ทั้งนี้นโยบายของนายกเทศมนตรีเมืองกาญจนบุรีมี 10 ด้าน ประกอบด้วย

- 1) ด้านการ ท่องเที่ยว จะสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งประวัติศาสตร์
- 2) ด้านการศึกษาจะสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เป็นต้น
- 3) ด้านการกีฬา จะสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาการกีฬาในทุกระดับ เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพและพลานามัยดีถ้วนหน้า
- 4) ด้านการพัฒนาชุมชน ให้บริการ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ เพื่อรองรับความเจริญของท้องถิ่นให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดี
- 5) ด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน จะเพิ่มขีดความสามารถในงานป้องกันภัย รวมถึง อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และการพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ
- 6) ด้านการจราจร จะประสานงานและวางแผนงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร สภอ.เมืองกาญจนบุรี รวมทั้ง สนับสนุนวัสดุ-อุปกรณ์ เครื่องหมายจราจรให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพเพื่อรองรับการจราจรที่ ขยายตัวในเขตเมือง
- 7) ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม จะสนับสนุนส่งเสริมด้านบริการ สาธารณสุขให้เป็นไปตาม พ.ร.บ. สาธารณสุข และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม
- 8) ด้านงานทะเบียน จะสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาการให้บริการที่สะดวก รวดเร็ว แม่นยำ ทันต่อความต้องการของประชาชน
- 9) ด้านประเพณีและวัฒนธรรม จะส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นทุกรูปแบบ เพื่อสืบทอดให้คนรุ่นหลังได้รับรู้และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์

10) ด้านชุมชน จะส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง และเสริมสร้างอาชีพแก่บุคคลในชุมชน ให้ชุมชนมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต (กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลเมืองกาญจนบุรี, 2548)

จะเห็นได้ว่าเทศบาลเมืองกาญจนบุรีมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบต่อประชาชนในทุกด้าน เพื่อให้ประชาชนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การทำงานที่ตอบสนองกับความต้องการและสภาพปัญหาของประชาชน เป็นงานที่ท้าทายและต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง พนักงานของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีจึง ต้องดำเนินงานเพื่อบรรลุการบรรลุพันธกิจ วิสัยทัศน์ของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี บทบาทสำคัญของเทศบาลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนคือ การบำบัดทุกข์ บำรุงสุข สร้างความอยู่ดี กินดี ตลอดจนความสงบสุข ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้บริหาร พนักงานและลูกจ้าง ต่างเป็นพลังในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมาย ภาระงานที่กล่าวมานั้นอาจส่งผลกระทบต่อจิตใจก่อให้เกิดปัญหาความเครียดในการทำงาน กับพนักงานของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีได้ทุกระดับ ซึ่งความเครียดในการทำงานเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตประการหนึ่ง Brown and Moberg, (1980) ระบุสภาพการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของพนักงานว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ ปัจจัยเกี่ยวกับงาน บทบาทขององค์กร สัมพันธภาพในหน่วยงาน และพัฒนาการทางอาชีพ ที่นำไปสู่สภาวะสุขภาพจิตที่ไม่ดีของคนงาน

จากที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพจิต: กรณีศึกษา พนักงานและลูกจ้างของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ในปัจจัยมุ่งใจ ปัจจัยสนับสนุนแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและการสนับสนุนทางสังคม ว่ามีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตพนักงานและลูกจ้างของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีอย่างไร ซึ่งจะทำได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการดูแลพนักงานและลูกจ้างที่ปฏิบัติงานด้านสุขภาพจิตเพื่อเป็นแนวทางในส่งเสริมสุขภาพจิต สร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้กับพนักงานและลูกจ้างทุกคน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตพนักงานและลูกจ้างของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลต่อระดับสุขภาพจิตพนักงานและลูกจ้างของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยจิตใจและปัจจัยสนับสนุนแรงจูงใจต่อระดับสุขภาพจิตสุขภาพจิตพนักงานและลูกจ้างของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนทางสังคมต่อระดับสุขภาพจิตสุขภาพจิตพนักงานและลูกจ้างของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อมูลในการวางแผนกำหนดนโยบาย กลยุทธ์การดำเนินงาน
2. เป็นข้อมูลในการจัดโปรแกรมสุขศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพจิตตนเองของพนักงานและลูกจ้างของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี
3. เป็นแนวทางในการศึกษาเพิ่มเติมหรือเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจในการศึกษาวิจัยต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ พนักงานและลูกจ้างของเทศบาลเมืองกาญจนบุรี สังกัดสำนักปลัดเทศบาล กองคลัง สำนักการช่าง กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองวิชาการและแผนงาน กองการศึกษา กองสวัสดิการสังคมและหน่วยตรวจสอบภายใน ทั้งหมดจำนวน 325 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ทบทวนเอกสารต่างๆ โดยกำหนดตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent variable) จำแนกเป็น 4 กลุ่มตัวแปร ดังนี้

1. ตัวแปรปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล
  - 1.1 เพศ
  - 1.2 อายุ
  - 1.3 สถานภาพสมรส
  - 1.4 ระดับการศึกษา
  - 1.5 รายได้
  - 1.6 ระยะเวลาปฏิบัติงานที่เทศบาล
  - 1.7 ระดับตำแหน่ง
  - 1.8 ส่วนราชการที่ สังกัด
  - 1.9 สถานภาพทางราชการ

2. ตัวแปรด้านปัจจัยจิตใจในการปฏิบัติงาน
  - 2.1 ความสำเร็จในการทำงาน
  - 2.2 การได้รับการยอมรับนับถือ
  - 2.3 ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน
  - 2.4 ลักษณะของตัวงาน
  - 2.5 โอกาสที่จะก้าวหน้าในงาน
  - 2.6 ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงาน

3. ตัวแปรด้านปัจจัยสนับสนุนแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน
  - 3.1 การปกครองบังคับบัญชา
  - 3.2 นโยบายและการบริหาร
  - 3.3 สภาพการทำงาน
  - 3.4 ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา
  - 3.5 ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา
  - 3.6 ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน
  - 3.7 สถานภาพทางสังคม
  - 3.8 ความมั่นคงในการทำงาน
  - 3.9 เงินเดือน
  - 3.10 ชีวิตส่วนตัว
4. ตัวแปรด้านปัจจัยสนับสนุนทางสังคม
  - 4.1 ด้านอารมณ์
  - 4.2 ด้านข้อมูลข่าวสาร
  - 4.3 ด้านสิ่งของ

ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ ภาวะสุขภาพจิต ประกอบด้วย

1. อาการทางกาย(Somatic symptoms)
2. อาการวิตกกังวลและนอนไม่หลับ(Anxiety and insomnia)
3. ความบกพร่องทางสังคม (Social dysfunction)
4. อาการซึมเศร้าที่รุนแรง(Severe depressions)

นิยามศัพท์

1. พนักงานเทศบาลเมืองกาญจนบุรี หมายถึง พนักงาน ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างตามภารกิจ พนักงานจ้างทั่วไปที่ปฏิบัติงานอยู่ ณ เทศบาลเมืองกาญจนบุรี

2. ส่วนราชการที่สังกัด หมายถึง การสังกัดส่วนราชการในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วย สำนักปลัดเทศบาล กองคลัง สำนักการช่าง กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองวิชาการและแผนงาน กองการศึกษา กองสวัสดิการสังคม

3. สถานภาพตำแหน่ง หมายถึง สถานภาพตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็น พนักงาน ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างตามภารกิจ พนักงานจ้างทั่วไปที่ปฏิบัติงานอยู่

4. ปัจจัยจูงใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง องค์กรประกอบภายในหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานโดยตรง ประกอบด้วย ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ลักษณะของตัวงาน โอกาสที่จะก้าวหน้าในงาน ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงาน

5. ปัจจัยสนับสนุนแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง องค์กรประกอบภายนอกที่ไม่ใช่เกี่ยวกับตัวงานโดยตรง แต่เป็นองค์กรประกอบที่เกี่ยวข้องกับงาน ประกอบด้วย การปกครองบังคับบัญชา นโยบายและการบริหาร สภาพการทำงาน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน สถานภาพทางสังคมความมั่นคงในการทำงาน เงินเดือน ชีวิตส่วนตัว

6. ปัจจัยสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การสนับสนุนด้านอารมณ์ หมายถึง ความผูกพันใกล้ชิด การได้รับการยืนยัน ทำให้บุคคลได้รับความรัก หรือได้รับการดูแลเอาใจใส่ การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การได้รับข้อมูลข่าวสาร ทำให้บุคคลสามารถนำไปแก้ไขปัญหา หรือข้อมูลป้อนกลับ ทำให้บุคคลรับรู้ถึงพฤติกรรมและการปฏิบัติตน การสนับสนุนด้านสิ่งของ หมายถึง การได้รับความช่วยเหลือด้านวัสดุสิ่งของ และการบริการ